

Михаило Шћепановић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за српски језик
са јужнословенским језицима

УДК: 82.0(049.32);
821.163.41.09(049.32);
811.163.41'38(049.32)
ИД БРОЈ: 199407116
Научна критика
Примљен: 2. фебруар 2013.
Прихваћен: 14. март 2013.

ПОД ПЛАВИМ НЕБОМ САВЕСТИ СРПСКЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ МИСЛИ Поводом књиге *Линџвосџилисџика књижевној џексџа* Милоша Ковачевића

Књига *Линџвосџилисџика књижевној џексџа* Милоша Ковачевића представља значајан белег у српској лингвистици, и то као немерљив принос лингвостилистичким истраживањима на примерима из српске књижевности. Ако је Пешикан међио време у српској лингвистичкој науци од Белића до Ивића, онда се поменути стожерима српске науке о језику данас овде¹, под плавим небом савести српске интелектуалне мисли, у библиотеци Српске књижевне задруге, придружује још једно значајно лингвистичко име – Милош Ковачевић, и то својом 21. књигом – у јубиларном, 104. колу, о 120. годишњици СКЗ. Тако је Задруга од ове године са тројством филолошких значајника *Белићем – Ивићем – Ковачевићем*.

У опруженом временском луку Ковачевићева књига на неки начин симболизује и надне интенције Стојана Новаковића да се Задруга не одрекне филологије, а с друге стране мири и Скерлићеву изричитост да ова кућа (СКЗ) треба, пре свега, да буде окренута лепој књижевности. А ова књига Милоша Ковачевића је измиритељна, и то у потпуности. Међник с два лица.

Тако је, дакле, после Белића и Ивића, од ове године, српска лингвистика добила још једног аутора у плавој Задругиној повезачи, што је једнако добро и за српску науку о језику, и за Задругу и њеног новајлију.

Као да је Новаковићева *Срџска књџа* из 1900. године, све ове деценије чекала Ковачевићеву књигу *Линџвосџилисџика књижевној џексџа*. А

¹ Реч на промоцији у Српској књижевној задрузи 8.11. 2012. године

овој књизи претходила је бисерна ниска из Ковачевићеве лингвистичке ковачнице: *Узрочно семантичко поље*, Сарајево 1988; Београд 2012; *Грамаићка и сџилисџика сџилских фиџура*, Сарајево 1991, Подгорица, 1995, Крагујевац 2000; *Кроз синџајме и реченице*. Сарајево 1992; *У Одбрану језика срџскоја (– и даље)*, Београд 1997, 1999; *Синџакса сложене реченице у срџском језику*, Београд – Србиње 1998; *Сџилске фиџуре и књижевни џексџ* Београд 1998, *Предавања проф. др Милоша Ковачевића одржана у Лондону 2000. и 2001 џ. џоводом славе Фонда Лаза Косџић*, Лондон – Бирмингем 2001. Затим слиједе књиге: *Синџаксичка неџација у срџском језику*, Ниш 2002, *Срџски језик и срџски језици*, Београд 2003; *Грамаићке и сџилисџичке џеме*, Бања Лука 2003; *Срџски џисци о срџском језику (хресџомаџија)*, Београд 2003; *Оџеди о синџаксичкој неџацији*, Српско Сарајево 2004; *Проџив неисџина о срџском језику*, Источно Сарајево, 2005; *Сџиси о сџилу и језику*, Бања Лука 2006; *Србисџичке џеме* Крагујевац 2007; *Оџеди из срџске синџаксе*, Београд 2009; *Срџски језик у врџлоју џолиџике* (коаутор М. Ш.), Никшић 2011; *Сџилска значења и зрачења*, Ниш 2011. и *Грамаићка џиџања срџскоја језика*, Београд 2011.

Мислим да је ово била и ваљана препорука да Задруга отвори своје двери Ковачевићу, а колико јој се он одужио видимо из садржаја књиге *Лџвосџилисџика књижевној џексџа*. А оно што ову књигу с једне стране спаја са претходницама, а с друге стране их и надвисује, јесте препознатљиви ковачевићевски научноистраживачки замах, који не подређује конзистентност сопствених методолошких поставки самој тематској замисли као премету проучавања. Без обзира на склопљеност неких анализа чак и до херметизма, овај аутор се не скрива иза, само на први поглед, недокучиве термилошке апаратуре. Полазећи од основних појмова модерне лингвостилистике *сџилем*, *сџилемаџичносџ*, *сџилоџеносџ* аутор у својим аналитичким замасима зналачки улази у контекстуалну функционалност појединих стилема, указујући на стилогеност као умјетничко дејство израза у књижевном тексту датога дјела.

Тако Ковачевић самосвојно реafirмише теорију *рега-џо-рег* Богдана Поповића, јасно указујући на арматурни склоп књижевног остварења. На тај начин он успева да покаже да оно што је за лџвостилистичку анализу издвојио као доминанту – јесте и естетски релевантно у делу писца које анализира. Ковачевић то ради са ретко виђеним интерпретативним жаром, коме сам и сџм деценијски свједок, јер сам многе од његових радова прво добијао у усменој форми, препричане (обично у кафани). Остајао сам нем када сам радове касније читао, дивећи се непоновљивој стваралачкој енергији и ретко виђеној оданости научним чињеницама.

Сама слика језичко-стилских нивоа у анализама датим у књизи о којој је реч, јасно је препознатљива из наслова датих радова. Од укупно четр-

наест текстова у овој књизи првих седам је посвећено поезији; осми текст, „О језику и стилу Петра Пајића“ – како добро аналитички размеђује Бранко Стојановић – тровалентан је: односи се и на поезију и на прозу и на есејистику, и он, у композиционој структури студије, делећи је на две безмало равне части (7+1+6), чини мост који нас од света лирике уводи у Ковачевићеве лингвостилистичке огледе о свету прозе... и то тематолошки и проблемски оштро фокусирано.

У првом делу књиге закључно с осмим текстом („О језику и стилу Петра Пајића“) радови су посвећени песничкој речи овим редом: Шантићевој песми *Вече на шкољу*, поетизмима Лазе Костића, графостилематичности поезије Рајка Петрова Нога, пролептичкој фигуративности у поезији Слободана Ракитића, анализи Крњевићеве песме *Пјесан о жалној судбини*, песничкој књизи *Језикрвље* Зорана Костића, затим следи рад о поетској одбрани језика српскога из пера Момира Војводића и Милице Бакрач – и на крају прелазни, за овај део књиге, оглед „О језику Петра Пајића“ – који нас непосредно уводи у Ковачевићеве безмало студије о лингвостилистичким особинама српских прозаиста, и то овако насловљене: „Стилске доминанте у збиркама приповедака Видосава Стевановића“, „Стилско-језичке особине бајки *Долина јорјована* Тиодора Росића“, „Језичка слика рата у роману *Тој је био врео* Владимира Кеџмановића“, „Стилистика онимских назива *Јојеић суданија* Тихомира Левајца“, „О типовима туђег говора у роману *Сара* Петра Сариха“, „Синтаксичко-стилистичке особине слободног неуправног говора у романима Меше Селимовића и Скендера Куленовића“.

За ову пригоду тешко је синтетизовати Ковачевићеве аналитичке до-машаје па ћемо илустративно само показати шта и колико може лингвостилистичка анализа, још кад се врши на доброј *йодлози*. Наиме анализирајући пролептичку фигуративност у поезији Слободана Ракитића, Ковачевић нас непосредно обавештава да пролептичке фигуре подразумевају претварање граматичког субјекта зависне у објекат основне клаузе у строго одређеним лексичко-синтаксичким условима, да би после опсежне анализе своје истраживање заокружио закључком: Ракитић готово све типове стилистичке пролепсе користи да би стихове превео у формално и семантички амбивалне. Тај амбивитет најбоља је подлога и потврда стилогености (умјетничке вриједности) пролептичких конструкција у Ракитићевој поезији. Хармонизација стилогености и стилематичности на најбољи начин оповргава мишљење о примарно артистичким циљевима Ракитићевог савршенства форми. *Јер без савршених форми нема језички ушемељеној йоеићској значења, а без амбивалној йоеићској значења нема ни велике йоезије.* Пролептичке структуре су само један, али више него јасан, показатељ да Ракитићева поезија ту оцјену и потврђује и заслужује.

На овај начин лингвостилиста даје јасне доказе о валидности изреченог суда о Ракитићевој песничкој речи да је велики песник онај ко служи, пре свега своме језику па тек онда своме народу и култури.

Закључни суд за песника од сада се односи и на лингвостилисту Ковачевића, који је на непоновљив начин, управо овом књигом, показао како треба служити језику српскоме!